

ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΥ

ΣΥΝΕΝΩΣΗ ΜΕΘΟΔΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η επιστήμη της αρχαιολογίας έχει σήμερα εμπλουτιστεί με πληθώρα εργαλείων προερχόμενα από επιστημονικά περιβάλλοντα εντελώς διαφορετικά. Οι νέες μέθοδοι επιτρέπουν τη συγκέντρωση περισσότερης πληροφορίας σε σχέση με τον αρχαίο άνθρωπο και την κοινωνία του. Μια εις βάθος ερμηνεία, όμως, των αποτελεσμάτων τους απαιτεί πάντα και τη συμβολή της αρχαιολογίας όπως τη γνωρίζαμε μέχρι πρότινος. Η προσέγγιση ενός θέματος από πολλές διαφορετικές οπτικές και η συνένωση αυτών για τη συναγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων δίνει σημαντική προστιθέμενη αξία.

Ας σας συστήσω τώρα τη δουλειά μου. Το θέμα της διδακτορικής μου διατριβής εστιάζεται στη μελέτη της διατροφής και των μετακινήσεων κατά τη διάρκεια της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου. Οι μέθοδοί μου είναι δύο: α) ισοτοπικές αναλύσεις ανθρώπινου οστεολογικού υλικού για τον καθορισμό της διατροφής και την αναγνώριση ξένων και ντόπιων ατόμων (ή ομάδων), και β) μελέτη των ταφικών εθίμων με σκοπό τη ανάλυση της κοινωνικής δομής. Ο συνδυασμός των δύο έχει στόχο την βαθύτερη κατανόηση της σύστασης της κοινωνίας και των κοινωνικών διαχωρισμών και την καλύτερη ερμηνεία των αποτελεσμάτων των ισοτοπικών μετρήσεων.

Οι αλληλεπιδράσεις της Θεσσαλίας με τις γειτονικές της περιοχές παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ιστορικά και αρχαιολογικά έχει συζητηθεί αρκετά η έντονη κινητικότητα κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου, αλλά απομένουν ακόμα πολλές απορίες. Μελέτες και αναλύσεις υλικών έχουν δείξει πως αντικείμενα έχουν μετακινηθεί αλλά δε μπορεί να γίνει γνωστό κατά πόσο αυτό συνέβαινε μόνο λόγω εμπορίου ή και λόγω μετακινήσεων ατόμων και μικρών ή μεγαλύτερων ομάδων.

Η έρευνα μου έχει δείξει αρκετά ενδιαφέροντα αποτελέσματα. Στα Φάρσαλα, για παράδειγμα, εμφανίστηκε μια ομάδα ατόμων με ισότοπα στροντίου ξένα προς το γεωλογικό προφίλ της περιοχής. Η προσπάθεια αναζήτησης κάποιας σχέσης με άλλες περιοχές δεν είχε αποτέλεσμα γιατί αρχαιολογικά δεν παρουσίαζαν κάποιο διαφορετικό χαρακτηριστικό σε σχέση με τον ντόπιο πληθυσμό, οπότε οποιοδήποτε συμπέρασμα θα ήταν αυθαίρετο. Δυστυχώς η έλλειψη περισσότερων στοιχείων, όπως λεπτομερής ανάλυση τεχνοτροπίας και χρονολόγηση των κτερισμάτων αλλά και μελέτη αυτών με φυσικοχημικές μεθόδους, αφήνει αρκετά κενά στην ερμηνεία.

Η μέθοδος των ισοτόπων στροντίου μπορεί να δείξει αν κάποιο άτομο είναι ντόπιο ή ξένο (δηλαδή να μην έχει γεννηθεί και μεγαλώσει στο τοπικό περιβάλλον). Επίσης η ίδια μέθοδος θα μπορούσε να μας δείξει την καταγωγή του (φυσικά υπό προϋποθέσεις). Αυτό όμως μπορεί να γίνει παγίδα. Η συλλογή γεωλογικών δειγμάτων από μία μεγάλη γεωγραφική περιοχή όπως η Θεσσαλία ή η Μακεδονία είναι αδύνατη; η ανάλυσή τους, δε, είναι τελικά οικονομικά ασύμφορη. Από την άλλη, γεωλογικά πολλές περιοχές μπορεί να είναι όμοιες και να μη μπορούν να προσφέρουν αρκετές πληροφορίες για τη σύνδεση του ατόμου με συγκεκριμένο γεωλογικό περιβάλλον; αυτό μπορεί να μας οδηγήσει στο να απορρίψουμε μία θέση που τελικά θα μπορούσε να είναι αυτή που ψάχνουμε ή να καταλήξουμε σε μια θέση που να είναι ιστορικά τελείως ακατάλληλη.

Η συγκέντρωση και μελέτη όλων των δυνατών πηγών που αφορούν τις επαφές οικισμών και περιοχών είναι ιδιαίτερως σημαντική. Οι μελέτη αυτή μπορεί να μας δώσει ενδείξεις για τις δυναμικές μετακινήσεις ομάδων οι οποίες στη συνέχεια μπορούν πλέον να ελεγχθούν με τις διάφορες αναλυτικές μεθόδους, όπως λ.χ. τα ισότοπα στροντίου, που προσφέρουν σήμερα στην Αρχαιολογία οι θετικές επιστήμες.

Πιθανές πηγές πληροφορίας που θα μπορούσαν να προσφέρουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα (στο μέτρο που αυτό είναι δυνατό φυσικά), θα μπορούσαν να είναι ενδεικτικά οι παρακάτω:

- Μυθολογία
- Αρχαίοι συγγραφείς
- Ταφικά έθιμα (ποικιλομορφία ταφικών εθίμων, επιρροές και διάδοση πρακτικών)
- Κεραμική (τυπολογία – τεχνολογία κατασκευής – προέλευση πηλού)
- Μεταλλοτεχνία (τυπολογία – τεχνολογία κατασκευής – είδος, ποιότητα και προέλευση μετάλλου)
- Άλλα κτερίσματα
- Οικισμοί (;
- Ισότοπα άνθρακα – αζώτου (διατροφή)
- Ισότοπα στροντίου – γεωλογικό περιβάλλον (ανάλυση γεωλογικού προφίλ)
- DNA
- Κοινωνικο-ανθρωπολογικές θεωρίες (μετανάστευση στη σύγχρονη εποχή)

Κλείνοντας θα ήθελα να σας ευχαριστήσω που δεχθήκατε να συμμετάσχετε σε αυτή τη συζήτηση. Αναμένω με ανυπομονησία τις δικές σας απόψεις και τη δική σας συμβολή.

Συμμετέχοντες:

1. Δρ. Αργυρώ Δουλγέρη-Ιντζεσίλογλου, επίτημη Έφορος της Εφορείας Αρχαιοτήτων Μαγνησίας
2. καθ. Αλέξανδρος Μαζαράκης-Αινιάν, Καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
3. κα Πολυξένη Αραχωβίτη, Εφορεία Αρχαιοτήτων Μαγνησίας
4. Δρ. Στέφανος Γματζίδης, Austrian Academy of Sciences, Institute for Oriental and European Archaeology
5. Δρ. Τρύφων Μπαμπίλης, κοινωνικές επιστήμες, Ολλανδικό Ινστιτούτο Αθηνών
6. Ελένη Παναγιωτοπούλου, Groningen Institute of Archaeology